

ÇEVİRİM İÇİ CANLI DERSLERDE ÖĞRENCİLERİN ETİK DIŞI DAVRANIŞLARININ VE BU DAVRANIŞLARA YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Birsel AYBEK¹, Duygu GÖKTAŞ²

* Bu çalışma 5-6 Şubat 2021 tarihinde Ankara’da çevrim içi online düzenlenen 2.Uluslararası Etik Kongresi’nde bildiri olarak sunulmuştur.

1 Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, baybek@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5846-9838.

2 Felsefe Öğretmeni, Şehit Ayhan Güngör Anadolu Lisesi, Yüreğir/ADANA, goktasduygu2020@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3920-1347.

Geliş Tarihi: 25.04.2021 **Kabul Tarihi:** 20.06.2021 **DOI:** 10.37669/milliegitim.927440

Öz: Bu çalışmada Covid-19 süreci nedeniyle acil durum önlemi olarak görülen çevrim içi canlı derslerde öğrencilerin etik dışı davranışlarının ve bu davranışlara yönelik çözüm önerilerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada maksimum çeşitlilik sağlanarak 20 öğretmenden oluşan bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu grupta yer alan öğretmenlerle dijital ortam üzerinden yarı yapılandırılmış açık uçlu sorulardan oluşan görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Araştırma sonucu genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcı öğretmenlerin dersin akışını engelleyen durumları etik dışı davranış olarak belirlenmiştir. Bu davranışların birçoğu yüz yüze eğitimde de görülebilen etik dışı davranışlar olmakla birlikte çevrim içi canlı derslere özgü “hayalet öğrenci” ve “ailenin derse müdahalesi” gibi etik dışı davranışlar da tespit edilmiştir. Katılımcılar, etik dışı davranışları önlemek amacıyla tıpkı yüz yüze eğitimde olduğu gibi kurallara uyulması gerektiğini belirtmiştir.

Anahtar Kelimeler: öğretmen, etik, etik dışı, çevrim içi canlı ders

AN ANALYSIS OF NONETHICAL BEHAVIORS OF STUDENTS ATTENDING LIVE ONLINE LESSONS AND THE SOLUTION SUGGESTIONS FOR THESE BEHAVIORS FROM THE POINT OF VIEW OF TEACHERS

Abstract:

In this study, it was aimed to examine the unethical behaviors of students in "live online" lessons, which are seen as an emergency measure due to the Covid-19 process, and the solution suggestions for these behaviors according to the teachers' opinions. In this study in which qualitative research method was used, a sample group of 20 teachers was formed by providing maximum diversity. Interviews consisting of semi-structured open-ended questions over digital media were conducted with the teachers in this group. The data obtained as a result of the interviews were analyzed by content analysis method. When the result of the research is evaluated in general, the participant teachers evaluated the situations that prevent the flow of the lesson as unethical behavior. Although many of these behaviors are unethical behaviors encountered in face-to-face education, unethical behaviors such as "ghost student" and "family's intervention to the lesson" specific to online lessons. Participants stated that the rules should be followed in order to prevent unethical behavior, as in face-to-face training.

Keywords: teacher, ethics, nonethical, live online lesson

Giriş

Çin'in Hubei bölgesinin başkenti olan Vuhan'da 01 Aralık 2019 tarihinde ortaya çıkan ve SARS-COV-2 olarak adlandırılan yeni bir koronavirüs tespit edilmiştir. Kısa sürede dünyanın her yerinde vakalar görülmeye başlamasıyla beraber 11 Mart 2020'de yaşanan bu salgın Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın (pandemi) olarak ilan edilmiştir. Ülkemizde ise söz konusu salgının ilk vakası 11 Mart 2020'de görülmüş olup salgına karşı önlem olarak Millî Eğitim Bakanlığı "15 Mart 2020 tarihinden itibaren ilk ve ortaöğretimde okulların tatil edildiğini" duyurmuştur. Ancak Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) eğitim öğretimin aksamaması için hızlı bir planlama ve çalışma yaparak, 23 Mart 2020 tarihinden itibaren TRT-EBA TV ve Eğitim Bilimleri Ağı (EBA) ile uzaktan eğitime başlamıştır. Bütün bu gelişmeler tüm dünyada ve ülkemizde eğitim ve öğretimin uzaktan yapılmasını kaçınılmaz hâle getirmiştir. Acil durum önlemi olarak, uzaktan eğitim kapsamında "Çevrim içi canlı" ders ile eğitim ve öğretim daha

etkin hâle getirilmeye çalışılmıştır. Hâli hazırda ise ülkemizde de diğer ülkelerde olduğu gibi okul öncesinden lisansüstü eğitime kadar Çevrim içi canlı dersler ile devam edilmektedir. Yeni gündeme gelen Çevrim içi canlı dersler teknik ve yöntem ile ilgili bazı problemleri de beraberinde getirmiştir. Bu problemlerin bazıları bir nebze deneyimlerle aşmaya çalışılsa da asıl problem Çevrim içi canlı dersler sırasında farkında olarak ya da olmayarak sergilenen etik dışı davranışlar olmaktadır. Yazılı ve görsel basında etik dışı davranışlara ilişkin birçok haberin yer almaya başlaması canlı derslerin de etiksel açıdan sorgulanmasına neden olmuştur.

Aristo ile tartışılmaya başlanan etik kavramı, insanlık kadar eskidir. Bu bize insanoğlunun her zaman etiğe ihtiyacı olduğunu gösterir. Russell (2017) etiğin, uzlaşım ya da karşılıklı özveri olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden etiği insanın huzura kavuşma isteği olarak tanımlamıştır. Kısaca etiği, topluma ait ortak duygu, inanç ve değerlerden ilham alan, bir bireyin diğer kişiler, kurumlar, diğer canlı türleri ve hatta cansız varlıklar arasındaki ilişkilere yön veren yazılı ilkelerin tümü olarak tanımlayabiliriz. Etik kurallar toplumu ayakta tutan en önemli ögedir. Çünkü etik kurallar bireylerin diğer kişilere ve kurumlara olan güven duygusunu geliştirir.

Etik ve eğitim kavramlarının ilişkisini iki şekilde ele almak mümkündür. Birincisi eğitim etiği, diğeri ise etik eğitimidir. Eğitim etiği; eğitimde öğrencinin, öğretmenin ve eğitimde yer alan diğer paydaşların bilmesi ve uyması gereken değerler ve ilkeleri ele alır. Bu kavramlara uyulması eğitimin belli standartlara ulaşmasını sağlar. Etik eğitimi ise eğitimin bir konusu olarak etiğin öğrenilmesini ve eyleme aktarılmasını amaçlar. Etik eğitimi sadece örgün eğitimden beklemek yanlış olur. Etik ömrümüzün sonuna kadar ilişkilerimizi düzenleyecektir. Bu yüzden etik eğitiminin yaşamımızın her anında alınabilir olması gerekmektedir. Bu iki ilişki kendi içlerinde olduğu gibi birbirleri içerisinde döngüsel olarak birbirini etkilerler. Eğitim ve etik kavramları arasında öncelikle eğitimde etik kurallar belirlenir, daha sonra bu kuralların eğitimde nasıl öğretilebileceği tartışılır. Bu yüzden bu iki kavram arasındaki ilişki süreklidir.

Etik eğitimin ve eğitim etiğinin en önemli uygulayıcıları olan öğretmen ayrı olarak değerlendirilmelidir. Öğretmen etik tutumunun hem mesleğine hem de öğrencilere katkısı inkâr edilemeyecek kadar önemlidir. Bu yüzden öğretmenlik mesleğinin etik ilke ve kodlarından bahsetmek yerinde olacaktır. Meslek etiği kavramı o meslek grubunda olan bireyler tarafından oluşturulmuş, o mesleği en iyi şekilde yerine getirmek için hazırlanmış ilke ve kodlardır. Öğretmenlerin de mesleklerini icra ederken uyması gereken etik ilke ve kodları vardır. Öğretmenlerin sadece mesleki etik kurallara uyması yeterli olmamaktadır. Öğrencilerine etik kuralları da öğretmesi çok önemlidir. Haynes'e göre çoğu öğretmen için öğrencinin etik eğitimi çok önemli bir boyuttur. İlettikleri bilgiden ve beceriden daha önemlidir (2020). Öğrenciler açısından etik kavramını ele alabilmek için öğrencilerin sorumluluklarından kısaca bahsetmek gerekir.

Eğitim ve öğretim hakkının kullanılması 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Ülkemizde zorunlu eğitim süresi 12 yıldır. Öğrencinin eğitim hakkını kullanabilmesi için okula

devam etmesi gerekir. Öğrencinin öğrenim sürecine katılmaması, onda istenen davranışların ortaya çıkmasını önler. Bu yüzden öğrencinin okula devam etmesi gerekir.

Öğrencinin eğitim ve devam hakkı ile ilgili sorumlulukları ise;

- Eğitim öğretim için okula gelmek
- Zorunlu hâller dışında okula her gün gelmek
- Okul kurallarına uymak
- Öğretmen, diğer öğrencilere ve okulda çalışan diğer personele saygılı olmak.
- Uygun donanımı sağlayarak ve zamanında derse girmek
- Sınavlarını ve ödevlerini takip etmek, kopya çekmemek
- Sınıfça belirlenen kurallara uymak
- Okuldaki eşyalara zarar vermemektir (Demirkasimoğlu, 2012; Aydın, 2019).

Öğrencilerin yukarıdaki sorumlulukları yerine getirmemeleri aynı zamanda onların etik dışı davrandıklarının da bir göstergesidir. Etik olmayan davranış, bireysel inançlar ve sosyal normlar tarafından kötü ve yanlış olarak nitelendirilen davranıştır (Griffin ve Ebert, 1999; aktaran Büte, 2011). Etik kurallara aykırı olan her davranış etik dışı davranış olarak nitelenmektedir.

Aslında etik ilkeler, yapılması ve yapılmaması gereken davranışların sınırlarını da çizmektedir (Altınkurt ve Yılmaz, 2011). Öğretmenler için etik dışı davranış, topluma, öğrenciye karşı meslek saygınlığını yitirmesine neden olabilecek davranışlar olarak tanımlanabilir. Etik dışı davranışların sonucunda yaptırımlar vardır. Etik dışı davranışlar meslek çatısı altında sergilenmişse hem yasalar hem de toplumsal olarak yaptırımları vardır. Öğretmenlik mesleğinde etik dışı davranışların görülmesinin nedeni, meslekte tam bir "meslekleşebilme" (profesyonelleşme) sağlanamamasından kaynaklıdır. Gözütok (1999) tarafından araştırmada öğretmenlerin ders saatlerine uymaması, öğrencilere eşit ve adil davranmaması, öğrencilere saygısızca davranışlar sergilemesi öğretmenlerin etik dışı davranışları olarak belirlenmiştir.

Öğrenciler açısından etik dışı davranışları Charles (1992; aktaran Yaman, Çetinkaya ve Mutlugil, 2009), öğretmenlerin öğrencilerin istenmeyen davranışları olarak tanımlamıştır. Bunlara saldırganlık, kopya çekme, zamanı boşa harcama gibi davranışları örnek vermiştir. Öğrencilerle ilgili etik dışı davranışları sınıf içi ve sınıf dışı davranışlar olarak ikiye ayırmak mümkündür. Öğretmen ve diğer öğrencilere saygısızca tutum sergileme ders saatlerinde verimli olmaya engel olan sınıf içi etik dışı davranışlar, çete kurma, zararlı alışkanlıklar, okuldan kaçma gibi davranışlar ise ders dışı etik olmayan davranışlara örnek verilebilir. Hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin etik dışı davranışları eğitim öğretimin kalitesini düşürmekte, kamuoyunda eğitim sistemine karşı olumsuz bir algı yaratmaktadır.

17. yy. mektup ile başlayan uzaktan eğitim, teknolojinin gelişimi ve hayat boyu öğrenmenin yaygınlaşması ile daha önemli, gerekli ve başarılı bir duruma gelmiştir (Kışla, 2016). Uzaktan eğitimin ilk başlarda örgün eğitime ulaşamayan bireyler için düşünülmüş olsa da günümüzde daha farklı bir bakış açısı kazanmış olup, hayat boyu öğrenme kavramı ile bir konuda eğitim ve öğretim almak için başvurulan bir yönteme dönüşmüştür. Çevrim içi canlı dersler uzaktan eğitim modelleri içinde, öğrenen ve öğretmen arasındaki etkileşimin en fazla olan modelidir. Çünkü, öğrenciler tarafından, eğitimci yetki verdiği takdirde belge paylaşımı veya masafalı paylaşımı yapılabilmektedir. Öğrencilerin çevrim içi canlı ders esnasında yazılı olarak sorduğu sorular cevaplanmakta ve soru-cevap şeklinde etkileşimli bir şekilde ders gerçekleştirilmektedir (Altınışık, Solak, İnal ve Yıldız, 2016). Ayrıca, bu model öğrenciler arasında iletişimi de mümkün kılmaktadır.

Bu bilgilerden yola çıkarak çevrim içi canlı ders; öğretmen ve öğrencinin bir araya geldiği amacı, süresi önceden belirlenmiş etkileşimli uygulamalar eşliğinde internet erişimli ders olarak tanımlanabilir. Ülkemizde çevrim içi canlı dersler, Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tarafından 2013 yılı itibari ile uzaktan eğitim veren kurumlar tarafından zorunlu kılınmış ve elli sekiz yükseköğretim kurumunda çeşitli alanlarda ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde çevrim içi canlı ders programları açılmıştır (aktaran Koçdar, 2015). Ancak canlı dersler yaygınlaşmasına sebep olan Covid-19 pandemi süreci olmuştur. Ülkemizde salgına ilişkin ilk vaka ve ölümün gerçekleşmesinden sonra başta sağlık, eğitim olmak üzere sosyal, ekonomik anlamda birçok tedbirler alınmıştır. Eğitim alanında ilk olarak okullar ile üniversitelerde bahar dönemi tatil edilerek derslerin 23 Mart'tan itibaren uzaktan öğretim yöntemiyle tamamlanması kararlaştırılmıştır (MEB, 2020). Bu kararlar gündeme gelen çevrim içi canlı dersler teknik ve yöntem ile ilgili bazı problemlerin yanında, canlı dersler sırasında farkında olarak ya da olmayarak sergilenen etik dışı davranışlar problemini de beraberinde getirmiştir. Yazılı ve görsel basında çevrim içi canlı derslerle ilgili bir çok etik dışı davranışlara ilişkin haberlerin yer almaya başlaması ile beraber yukarıda belirtilen yüz yüze eğitimdeki etiksel problemlerin çevrim içi canlı derslerde de sorgulanmasına neden olmuştur.

Literatür tarandığında çevrim içi canlı derslerin etik boyutu ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın çevrim içi canlı derslerde etik konusunu ele alan ilk çalışma olması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu noktadan hareketle bu çalışmada, Covid-19 pandemi süreci nedeniyle acil durum önlemi olarak görülen "Çevrim içi canlı" derslerde öğrencilerin etik dışı davranışlarının ve bu davranışlara yönelik çözüm önerilerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Çevrim içi canlı dersler sırasında karşılaşılan etik dışı davranışlar nelerdir?

2. Çevrim içi canlı derslerde etik dışı davranışların ortaya çıkma sebebi veya kaynağı nedir?

3. Etik dışı davranışları engelleyebilmek için alınan önlemler nelerdir?

4. Öğretmen görüşlerine göre öğretmenlerin öğrencilerin ve diğer unsurların uyması gereken etik kurallar nelerdir?

5. Öğretmen görüşlerine göre canlı derslerde etik kuralların olmasının derslere etkisi nedir?

6. Çevrim içi canlı derslerde etik konusuna yönelik başka neler yapılabilir?

Yöntem

Çevrim içi canlı derslerde öğrencilerin etik dışı davranışlarının ve bu davranışlara yönelik çözüm önerilerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesini amaçlayan bu çalışma nitel bir araştırma olarak planlanmıştır. Nitel araştırma, gözlem görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı algıların ve olayların doğal ortamında bütüncül ve gerçekçi bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırma durum çalışması deseni ile yapılmıştır. Nitel araştırma desenlerinden olan durum çalışması güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan olgu ve içinde bulunduğu içerik arasında sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan görgül bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Bu çalışma etik hususlar dâhilinde Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 01/03/2021-E.41719 tarih-sayılı etik kurul izniyle gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu uzaktan eğitimde çevrim içi canlı derslere katılan maksimum çeşitliliğe dayanarak seçilmiş 20 öğretmen oluşturmaktadır. Maksimum çeşitliliğe dayanan örneklem oluşturmada amaç, görel olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve örnekleme çalışan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Amaç genelleme yapmak değildir, çeşitlilik gösteren durumlar arasında benzerlik ve farklılıkları bulmaya çalışmaktır. Çalışma grubu seçiminde maksimum çeşitlilik sağlayabilmek için farklı cinsiyette, farklı branş, farklı ilde görev yapma ve farklı deneyim yılına sahip öğretmenler seçilmeye çalışılmıştır. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Bilgileri

Branş	İl	Öğrenim Durumu	Yaş	Deneyim	Cinsiyet
Sınıf Öğretmenliği	Van	Yüksek Lisans	35	10	Kadın
Sınıf Öğretmenliği	Konya	Yüksek Lisans	42	20	Erkek
Sınıf Öğretmenliği	İstanbul	Lisans	33	8	Kadın
Sınıf Öğretmenliği	Manisa	Lisans	34	10	Kadın
Sınıf Öğretmenliği	Erzurum	Lisans	29	5	Kadın
Sınıf Öğretmenliği	İzmir	Lisans	34	11	Kadın
Sınıf Öğretmenliği	Erzurum	Lisans	28	6	Erkek
Sınıf Öğretmenliği	Ankara	Lisans	43	21	Erkek
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sakarya	Yüksek Lisans	36	11	Erkek
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Erzurum	Lisans	27	1	Erkek
İngilizce Öğretmenliği (İlkokul)	Kocaeli	Lisans	26	5	Kadın
İngilizce Öğretmenliği (Lise)	Kayseri	Lisans	31	8	Erkek
Kimya Öğretmenliği	Konya	Yüksek Lisans	42	20	Kadın
Fen Bilimleri Öğretmenliği	Erzurum	Lisans	35	9	Erkek
Okul Öncesi Öğretmenliği	Adana	Lisans	31	11	Kadın
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Öğretmenliği	İzmir	Lisans	34	10	Kadın
Türkçe Öğretmenliği	Tokat	Lisans	30	8	Erkek
Beden Eğitimi Öğretmenliği	Erzurum	Lisans	27	6	Kadın
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği	Erzurum	Lisans	27	5	Erkek
Matematik Öğretmenliği	Erzincan	Lisans	27	8	Erkek

Katılım sağlayanların 8'i sınıf öğretmeni, 2'si sosyal bilgiler öğretmeni, 2'si İngilizce öğretmeni, 1'i okul öncesi öğretmeni, matematik öğretmeni, fen bilimleri öğretmeni, Türkçe öğretmeni, beden eğitimi öğretmeni, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni, bilişim teknolojileri ve yazılım öğretmeni ve kimya öğretmeni branşlarından birer öğretmen katılmıştır. Katılımcıların 6'sı Erzurum, 2'si İzmir, 2'si Konya'da görev yapmaktadır. Adana, Ankara, Erzincan, İstanbul, Kayseri, Kocaeli, Manisa, Sakarya, Tokat ve Van'dan birer kişi çalışmaya katılmıştır. Katılımcıların 6'sı yüksek lisans ve 14'ü lisans mezunudur. Katılımcıların yaşları ise 20-30 yaş aralığında 8, 31-40 yaş aralığında 9 ve 41-50 yaş aralığında 3 kişi şeklindedir. Mesleki deneyimlere göre ise 1-5 yıl arası 4, 6-10 yıl arası 10, 11-15 yıl arası 3, 16-20 yıl arası 2, 21-25 yıl arası 1 kişi katılmıştır. Son olarak cinsiyet açısından bakıldığında, katılımcıların 10'u erkek 10'u kadındır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada canlı ders veren öğretmenler ile yarı yapılandırılmış 7 adet açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu ile görüşme yapılmıştır. Bu görüşme formundaki sorular "etik dışı davranış ve sebepleri" ve "öğretmen öğrenci için uyması gereken etik ilkeler" hakkındadır. Görüşme formunda yer alan sorular aşağıda verilmiştir.

- Covid-19 pandemi sürecinden önce canlı ders deneyiminiz var mı?
- Çevrim içi canlı derslerde karşılaştığınız etik dışı davranışlar nelerdir? Örnek verebilir misiniz?
- Çevrim içi canlı derslerde etik dışı davranışların sizce sebebi nedir?
- Çevrim içi canlı derslerde öğrencilerin uymasını beklediğiniz etik davranışlar nelerdir?
- Çevrim içi canlı derslerde öğretmenlerin uymasını beklediğiniz etik davranışlar nelerdir?
- Çevrim içi canlı derslerde olması gereken çevre düzenlemeleri nelerdir?
- Çevrim içi canlı derslerde etik kuralların olması sizce dersler üzerinde nasıl bir etki yaratır?
- Çevrim içi canlı derslerde etik konusuna yönelik başka önerileriniz var mıdır?

Görüşmeler Zoom uygulaması ile çevrim içi görüşme olarak yapılmış ve katılımcıların izni alınarak kayıt altına alınmıştır. Her görüşme yaklaşık otuz dakika sürmüştür.

Veri Analiz Süreci

Katılımcılar ile Zoom uygulaması üzerinden görüşme yapılmıştır. Görüşmeler daha sonra yazıya aktarılmıştır. Görüşme sonucu elde edilen veriler içerik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde kodlama yolu ile verilerin altında yatan kavramların arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şim-

şek, 2018). Elde edilen kodlara uygun temalar oluşturulmuştur. Kodlar ve temalar araştırmacılar tarafından karşılaştırılmıştır. Verilerin kodlanması ile ilgili anlaşılma-yan konular üzerinde tartışılmış ve görüş farklılığı olan konularda hemfikir hâle gelinmiştir. Araştırmacılar kod, kategori ve temalar üzerinde tekrar düzenleme yaparak veri analizini tamamlamıştır.

Bulgular

Öncelikle katılımcılara araştırma amaçlarına yönelik sorulara geçmeden önce Covid-19 pandemi sürecinden önce canlı ders deneyimleri olup olmadığına yönelik bir soru sorulmuştur. Araştırmaya katılan 20 öğretmenin pandemi süreci öncesinde canlı ders ile ilgili bir deneyimi olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular araştırmanın amaçları doğrultusunda aşağıda sırayla ele alınarak verilmiştir.

1. Çevrim İçi Canlı Derslerde Karşılaşılan Etik Dışı Davranışlar İle İlgili Bulgular

Çevrim içi canlı derslerde karşılaşılan etik dışı davranışlarla ilgili bulgular, öğrenci kaynaklı etik sorunlar, aile kaynaklı etik sorunlar ve yabancı kişilerden kaynaklı etik sorunlar olmak üzere üç ana tema altında incelenmiştir. Bu veriler aşağıda Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Etik Dışı Davranışların Sınıflandırılması

Temalar	Davranış	Frekans
Öğrenci	Uygun olmayan Pozisyon	6
	Derse Geç Kalma	4
	Hayalet Öğrenci	4
	Saygısız Davranışlar	4
	Argo/Küfür	4
	Farklı İsim Kullanma	4
	Söz Hakkı İstemededen Konuşma	4
	Dersi Sabote Etme	3
	Yeme İçme Sakız Çiğneme	3
	Kendi Aralarında Konuşma	2
	Kılık Kıyafet	2
Kopya	1	
Veli	Ortamda Uygunsuz Sesler	6
	Anne Babanın Müdahalesi	5
	Uygunsuz Görüntü	3
Yabancı Kişi	Yabancı Kişinin Derse Girmesi	4
Toplam		59

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğrencilerin sergilediği etik dışı davranışlar; argo kelime kullanma, dersi sabote etme, yeme içme sakız çiğneme gibi durumlar, saygısız davranışlar (kameraya yönelik hareketler), uygun olmayan pozisyonda derse katılma, derse geç kalma, uygunsuz kılık kıyafet, kendi aralarında konuşma, hayalet öğrenci (mikrofon ve görüntü kapalı, etkileşim yok), farklı isimlerde derse girme, kopya çekme (internette cevaba bakma gibi), söz hakkı istemeden konuşma olarak ifade edilmiştir. Velilerin derse müdahale etmeleri, ortamdaki gelen sesler (televizyon, sohbet vb.) ve velilerin uygunsuz görüntüleri de veli kaynaklı etik dışı davranışlar olarak belirlenirken; yabancı kişilerin derse girmesi mesaj ve görüntü bırakmaları da yabancı kişilerden kaynaklanan etik dışı davranışlar olarak saptanmıştır.

Aşağıda bu soruya yönelik bazı katılımcıların görüşlerinden direkt alıntılara yer verilmiştir:

Örneğin Ö3: *“Aileden tam olarak bu konuda eğitim almamış birkaç öğrencimin küfür olayı oldu. Öğrencim mikrofonun kapalı olduğunu düşünüyüp başka bir arkadaşına küfretti. Ben de kendisine seni duydum dedim. Dersime devam ettim. Daha öğrenci sonra fark ettiğimi anlayınca kamerasını kapattı.”* şeklinde derste karşılaştığı küfür olayından bahsetmiştir.

Ö6: *“En son karşılaştığım etik dışı davranışı anlatmak istiyorum: Dersimde sınıfta aynı isimde 2 (iki) öğrenci görünüyordu. Bu öğrenci kim, diye sorduğumda öğrenciler diğer kişinin o öğrencinin annesi olduğunu ve annesinin de öğrenci ile derse katıldığını belirttiler. Başka bir bilgisayardan öğrencinin adı ile annesinin de derse katıldığını tespit ettim. Geriye yönelik kayıtları izlediğimde öğrencimin annesinin daha önceki derslere de katıldığını gördüm.”* şeklinde görüş belirterek ailenin derse müdahalesinden söz etmiştir.

Ö9: *“Bir örnek verecek olursam öğrencim pazara giderken elince cep telefonu derse bağlanıyor. Bir başka örnek öğrencim bisikletin üzerinde iken canlı derse bağlandı.”*

Ö15: *“Öğrencilerimin derslere yatarak veya uzanarak katıldıklarına şahit oldum. Derslere ebeveynlerden katılmaması gereken kişilerin katıldıklarını gördüm. Öğrencimin mikrofonu kapatmayı unuttuğunu daha sonra annesiyle ders dışı sohbetler ettiğini gördüm. Ders esnasında öğrencimin arka tarafından çay karıştırma ve sohbet sesleri gelmektedir.”* şeklinde uygun olmayan ders ortamından ve pozisyonlarından derse katılan öğrencilerden bahsetmiştir.

Ö8: *“İsmi görüyorsun mikrofonu kapalı, sesleniyorsun cevap veriyor. Görüntü kapalı o öğrenci orda mı asla bilemiyorsunuz? Öğrenciler ders zamanı sistemi açıp dersten çıkıyorlar, veliler öğrencilerin yerine derse girebiliyorlar. Öğrenci orda mı, derse katılıyor mu bilmiyoruz.”* “Hayalet öğrenci” kavramı ile ilgili etik dışı davranışa örnek vermiştir.

2. Çevrim İçi Canlı Derslerde Karşılaşılan Etik Dışı Davranışlara Yönelik Alınan Önlemlere İlişkin Bulgular

Öğretmenler tarafından karşılaşılan etik dışı davranışlara yönelik alınan önlemlere ilişkin bulgular; ders öncesi, ders sırasında ve ders sonrası alınan önlemler olarak temalara ayrılmıştır. Bu konuda iki öğretmen önlem almadıklarını dile getirmiştir. Bu soruya ilişkin bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Etik Dışı Davranışlara Alınan Önlemlere İlişkin Bulgular

Temalar	Önlemler	Frekans
Ders Öncesi	Mesaj Atma	4
	Uyarı	3
	Duyuru	1
	Kural Koyma	1
Ders Sırasında	Uyarma	8
	Dersten Çıkarma	5
	Mikrofonu Kapatma	2
	Bekleme Odası	2
	Ders kaydı	1
	Ortamı Düzenleme	1
	Kamera Açtırma	1
	Ekran Kullanımını Kapatma	1
Ders Sonrası	Veliyi Arama	3
	Uyarma	2
	Velilere Duyuru	1
Görmezden Gelme	Önlem Almama	2
Toplam		38

Yukarıda Tablo 3’te görüldüğü gibi ders öncesinde; dersin başlayacağı ve ders hakkında ailelere mesaj atma, dersin öncesinde uyarma (isim vb. konularda), duyuru yapma, canlı derslerden önce bireysel kurallar koyma etik dışı davranışlara karşı alınan önlemlerdir. Ders sırasında ise; mikrofonları kapatma/kontrol etme, dersten çıkarma, uyarma, ders ortamının düzenlenmesi (arka fonda duvar olması gibi), dersi kaydetme, bekleme odalarının kullanılması, kamera açtırma, ekran kullanımını kapatma gibi önlemler alınırken, ders sonrasında ise uyarma, velilere duyuru ve veliyi arama gibi önlemler alınmıştır.

Aşağıda bu soruya yönelik bazı katılımcıların görüşlerinden direkt alıntılara yer verilmiştir:

Örneğin Ö6: “Karşılaştığım etik davranışlara ilişkin olarak velilerin bulunduğu sınıf grubunda genel bir duyuru yaptım. Derslere sadece öğrencilerin katılabileceğini ve katılımı gerektiğini belirttim. Verilen eğitimin veliler tarafından başka cihazlarla kayıt altına alınmasını uygun olmayacağını bunu kendilerine bir fayda sağlamayacağını belirttim. Ayrıca konu ile ilgili tüm velilere mesaj attım.”

Ö8: “Öğrencileri önce bekleme odalarına alıp isim soy isim teyitti yaptıktan sonra daha sonra derse alıyorum. Dersleri kayıt altına alıyorum ileride oluşabilecek sıkıntılara karşı önlem alıyorum. Bekleme odasını kullanıyorum. Soy isim olmadan öğrenciyi derse almıyorum.”

Ö14: "Aile ile iletişime geçerek sorun çıkartan öğrencileri ailelerinin kontrol etmelerini istedim. Dersten önce öğrencilere ders kurallarını hatırlatarak bu kurallara öğrencilerin uymalarını söyledim. Ders bitiminde de aynı şekilde öğrencileri uyardım." gibi katılımcılar aldığı önlemlerden bahsetmişlerdir.

3. Öğretmen Görüşlerine Göre Çevrim İçi Canlı Derslerde Etik Dışı Davranışların Sebeplerine İlişkin Bulgular

Öğretmen görüşlerine göre çevrim içi canlı derslerde etik dışı davranışların sebeplerine ilişkin bulgular beş ana temada değerlendirilmiştir. Bunlar; aile , öğretmen, uzaktan eğitim, öğrenci ve toplum kaynaklı sebepler olarak temalaştırılmıştır. Bulgular aşağıda Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Etik Dışı Davranışların Sebepleri

Temalar	Sebepler	Frekans
Aile Kaynaklı	Ailenin Tavrı	11
	Ailenin Önemsememesi	1
	Ailenin Ön Yargısı	1
	Ailenin Teknolojiyi Kullanamaması	1
Öğretmen Kaynaklı	Uygun Yöntem ve Tekniği Kullanmama	2
	Teknolojiyi Kullanamama	2
	Derse Geç Kalması	2
	Tecrübe Eksikliği	1
Uzaktan Eğitim Kaynaklı	Ev Ortamının Rahatlığı	9
	Disiplin ve Otorite Eksikliği	6
	Gerçek Sınıf Ortamının Olmaması	2
Öğrenci Kaynaklı	Ergenlik	1
	Aşırı Özgüven	1
Toplum Kaynaklı	Uzaktan Eğitimi Önemsememe	5
	Medyanın Tutumu	1
Toplam		46

Yukarıda Tablo 4'te görüldüğü gibi aileye bağlı sebepler; ailenin uzaktan eğitime ve öğrenciye karşı tavrı, ailenin uzaktan eğitimi önemsememe, uzaktan eğitime karşı ön yargılı davranma ve teknolojiyi yeterli derecede kullanamama olarak değerlendirilmiştir.

Öğretmene bağlı sebepler ise tecrübe eksikliği, teknolojiyi kullanamama, derse geç kalma ve canlı derse uygun yöntem-tekniği kullanmama olarak belirtilmiştir. Öğrencinin ergenliğe girmesi ve aşırı özgüven ya da sınırlı davranışlarda bulunma gibi sebepler öğrenciye bağlı sebepler olarak ele alınmıştır. Toplumla ilgili sebepler ise uzaktan eğitim sürecini önemsememe ve medyanın öğretmene karşı tutumu etik dışı davranışlara neden olmaktadır.

Aşağıda bu soruya yönelik bazı katılımcıların görüşlerinden direk alıntılara yer verilmiştir:

Ö15: “Öğrencilerde otokontrol sisteminin eksik olmasından kaynaklandığını düşünüyorum. Ailenin canlı çevrim içi derslere bakış açısı çok önemli eğer aile dersleri önemsemese bu öğrenciye de yansıyor. Bilinçli ailelerde yüz yüze eğitim nasıl yapılıyorsa öğrenci o bilinçle derse giriyor derse o şekilde hazırlanıyor. Aile düzeninin iyi olması çok önemli bana göre. Etik dışı davranışlar öğrencinin benliğine kişiliğine ve karakterine göre de değişiyor. Ailenin öğrencisini kontrol etmesi çok önemli.” şeklinde etik dışı davranışların sebeplerini belirtmiştir.

Ö7: “Canlı dersler yüz yüze eğitimde olduğu gibi ciddiye alınmıyor. Ev ortamının rahatlığı büyük oranda etkili oldu.” görüşünü belirtmiştir.

4. Çevrim İçi Canlı Derslerde Öğrencilerin Uyması Beklenen Etik Kurallara İlişkin Bulgular

Çevrim içi canlı derslerde öğretmenlerin öğrencilerin uymasını beklediği etik kurallara ilişkin bulgular temalara ayrılmadan doğrudan aşağıda Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Çevrim İçi Canlı Derslerde Öğrencinin Uyması Beklenen Etik Kurallar

Kurallar	Frekanslar
Dersi Dinlemeli/Katılmalı	11
Saygılı Olmalı	9
Zamanında Derse Girmeli	9
Uygun Ortamda Derse Girmeli	8
Kılık Kıyafet Uygun Olmalı	6
Söz Hakkı İstemeli	5
Sınıf/Okul Kurallarına Uymalı	4
Ders Esnasında Yeme İçme Olmamalı	1
Aileden Yardım Olmamalı	1
Toplam	54

Yukarıda Tablo 5’te görüldüğü gibi öğretmenler, öğrencilerin, söz hakkı alarak konuşmasını, derse etkin katılımını, öğretmene ve diğer öğrencilere saygılı olmasını, kılık kıyafet konusunda dikkat etmesini, sıfırtaymış/okuldaymış gibi kurallara uymasını, ders esnasında yeme içme olmamasını, derse zamanında girmesini aileden yardım almama gibi etik davranışlar sergilemelerini beklemektedir.

Aşağıda bu soruya yönelik bazı katılımcıların görüşlerinden direk alıntılara yer verilmiştir:

Ö11 "Derslere öğrenciler zamanında gelmeli, normal yüz yüze eğitimde olduğu gibi öğrenci öğretmenden önce gelip dersi beklemesi gerekiyor. Bunda da ailenin büyük etkisi olduğunu düşünüyorum. Canlı dersi olan öğrenci için gerekli ortamı hazırlayıp öğrencinin hazır olmasını sağlamalıdır. Öğrencilerin ve ailelerin canlı dersleri normal eğitim gibi görüp ciddiye almalarını bekliyorum." şeklinde beklentilerini ifade etmiştir.

Ö15 ise beklentisini şu şekilde ifade etmiştir: "Öğretmenler zamanında derse girmeliler. Öğretmen geç gelirse öğrenciler ders yoktur diye derse girmeyebiliyorlar. Öğretmenin herkese eşit söz hakkı vermesi gerekiyor. Öğrencinin anlamadığı bir konu varsa tekrar etmeli ve gerekirse farklı yöntemlerle anlatmalı. Öğretmen dersi devamlı aktif tutmalıdır."

5. Çevrim İçi Canlı Derslerde Öğretmenlerin Uyması Beklenen Etik Kurallara İlişkin Bulgular

Katılımcıların, çevrim içi canlı derslerde öğretmenlerin uyması gereken etik kurallara ilişkin görüşlerinden elde edilen bulgular temalara ayrılmadan doğrudan Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Çevrim İçi Canlı Derslerde Öğretmenin Uyması Beklenen Etik Kurallar

Kurallar	Frekanslar
Etkin ve Verimli Ders Yapabilmeli	10
Kılık Kıyafet Uygun Olmalı	7
Zamanında Derse Girmeli	7
Saygılı Olmalı	6
Sınıf/Okul Kurallara Uymalı	4
Teknolojiyi Kullanabilmeli	3
Derse hazırlık Yapmalı	3
Bekleme Odaları	2
Kameralar Açık Olmalı	2
Sabırlı Olmalı	2
Eşit Davranmalı	2
Öğrenciye Sevgi İle yaklaşmalı	1
Dersin Güvenliğini Sağlamalı	1
Uygun Ortam	1
Gizliliği Sağlamalı	1
Veli ile İş birliği Yapmalı	1
Toplam	53

Tablo 6'da görüldüğü gibi, katılımcılar, meslektaşlarının uymasını beklediği davranışları şöyle sıralamaktadır: Dersin güvenliğini sağlamalı, saygılı olmalı, öğrenciye sevgi ile yaklaşmalı, uygun kılık kıyafet giymeleri, sınıf/okul kurallarına uymaları, teknolojiyi etkin kullanılmalı, uygun ortamlarda derse girmeli, bekleme odalarını kullanmalı, gizliliği sağlamalı, zamanında derse girmeli, etkin ve verimli ders yapabilmeli, derse hazırlık yapmalı, kamera açık olmalı, sabırlı olmalı, veli ile iş birliği yapmalı ve öğrencilere eşit davranmalıdır.

Aşağıda bu soruya yönelik bazı katılımcıların görüşlerinden direk alıntılara yer verilmiştir:

Ö1: “Öğretmenler derse vaktinde katılmalılar, derse hazır gelmelidirler. Görsel objeler kullanılmalılar. Derslerde dersi renklendirmeleri gerekmektedir”.

Ö2: “Yüz yüze eğitimde okulda ve sınıfta uydukları kurallara uymalarını bekliyorum.”

Ö14: “Öğretmenler canlı derslerde sabırlı, hoş görümlü ve anlayışlı olmaları gerekmektedir. Öğrenciyi rencide etmemeliler. Öğrencilerin öz güven kaybına neden olacak şekilde uyarılmaları, öğrencileri derse küstürmemeleri gerekmektedir.”

Ö11: “Öğretmenlerde yüz yüze eğitim varmış gibi , derslere o ciddiyetle yaklaşmalı, kılık kıyafetine dikkat etmeli. Derste çay, sigara içmemelidir. Öğretmen canlı çevrim içi dersleri önemsemeli diye düşünüyorum.”

6. Çevrim İçi Canlı Derslerde Öğretmen ve Öğrenci Dışında Kalan Diğer Etkenlerin Etik Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Çevrim içi canlı derslerde öğretmen ve öğrenci dışında kalan diğer etkenlerin etik açıdan değerlendirilmesine ilişkin bulgular aşağıda Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Öğretmen ve Öğrenci Dışında Kalan Diğer Etkenler

Etkenler	Frekanslar
Ailenin Sesi/ Davranışları	15
Ortam Sesleri	9
Ailenin Öğretmeni Ders Esnasında Araması	1
Gerekli Ekipmanın Eksikliği	1
Başkalarının Öğrenci Yerine Derse Girmesi	1
Toplam	27

Yukarıda Tablo 7'de görüldüğü gibi, katılımcılar çevrim içi canlı derslerde öğretmen ve öğrenci dışında dersi etiksel açıdan etkileyen diğer etmenleri aileden gelen sesler, ortamdaki gelen sesler, ailenin öğretmeni ders sırasında araması, başkalarının

öğrenci yerine derse girmeleri olarak sıralanabilir. Örneğin Ö6 “Çevrim içi canlı ders esnasında velilerin dersin gidişatını olumsuz yönde etkileyecek tavır ve davranışları var. Ders esnasında velilerin beni görüntülü arama isteklerini etik dışı olarak görüyorum.” şeklinde görüş belirtmiştir.

7. Çevrim İçi Canlı Derslerde Etik Kuralların Olması Durumunda Beklenen Etkilere İlişkin Bulgular

Çevrim içi canlı derslerde etik kuralların olmasının dersleri nasıl etkileyeceğine ilişkin bulgular temalara ayrılmadan aşağıda Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Çevrim İçi Canlı Derslerde Etik Kuralların Olması Sonucu Beklenen Etkiler

Beklenen Etkiler	Frekanslar
Dersin Verimli Olması Sağlanır	14
Sorumluluk Sağlanır	5
Bilinçli Olur	4
Düzenli Olunur	4
Başarı Artar	3
Amaca Uygun Olun	3
Saygılı Olunur	3
Motivasyon Artar	3
Otorite Sağlanır	2
Güvenli Ortam Sağlanır	2
Sevgi Ortamı Sağlanır	1
Eşitlik Sağlanır	1
Toplam	45

Yukarıda Tablo 8’de görüldüğü gibi öğretmenler canlı derslerde etik kuralların olması sonucu “Öğrenciler, öğretmenler ve veliler; bilinçli olur, sorumluluk ve otorite sağlanır. Derste öğrenci ve öğretmenler saygılı ve düzenli olur. Dersin verimli, güvenli ve amaca uygun olması sağlanır. Başarı ve motivasyon artar, sevgi ve eşitlik ortamı sağlanır.” şeklinde görüşler belirtmişlerdir.

Örneğin Ö8: “Etik kurallar ile öğrenciyi ekstra motive eder, öğrenci kesinlikle dersi ciddiye alır, karşılıklı etkileşim ortamının oluşmasını sağlar. Öğretmen kendini güvende hisseder, kurallara uymayanlara yaptırım olması herkes için faydalı olur. Öğretmen kendini velilere karşı rahat hisseder kendine olan güveni artar.” şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

8. Öğretmenlerin Çevrim İçi Canlı Derslerde Etik Konusuna Yönelik Önerilerine İlişkin Bulgular

Görüşme sırasında öğretmenlerin çevrim içi canlı derslerde etik konusuna yönelik başka önerileri olup olmadığı sorulmuş ve elde edilen aşağıda Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Öğretmenlerin Çevrim İçi Canlı Derslerde Etik Konusuna Yönelik Önerileri

Öneriler	Frekanslar
Yaptırım Olmalı	3
Uygulama Türkçe Olmalı	2
Veli Eğitimi	2
Uygulamada Öğretmenin Kullanım Yetkisi Arttırılmalı	1
Öğretmen Öğrenci Mahremiyeti Olmalı	1
Toplam	9

Yukarıda Tablo 9’da görüldüğü gibi, öğretmenler tarafından Zoom uygulamasının Türkçeye uyarlanması öğretmenler ve veliler için kolaylık sağlayacağı belirtilmiştir. Ayrıca, Çevrim içi canlı derslerde yaptırım olmalıdır. Veliler canlı derslerle ilgili eğitilmelidir. Zoom uygulamasında öğretmenin yetki alanı genişletilmedi. Dersler öğretmen ve öğrencinin özel alanıdır. Bu yüzden mahrem kalmalıdır, gibi öneriler sunulmuştur.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın alt amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular aşağıda tartışılmış, yorumlanmış ve elde edilen bulgulara göre önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmada elde edilen bulgulardan birisi, araştırmaya katılan öğretmenlerin daha önce canlı derslerle ilgili bir deneyiminin bulunmamasıdır. Bir başka deyişle öğretmenlerin deneme yanılma yolu çevrim içi canlı dersleri yürüttükleri görülmektedir. Bu durumun da başta etik olmak üzere, öğrenme-öğretme sürecinde bir çok soruna yol açabileceği söylenilebilir.

Araştırmanın birinci alt amacına yönelik elde edilen veriler incelendiğinde; katılımcılar çevrim içi canlı derse engel olan, güvenliği ve gizliliği tehlikeye atan davranışları etik dışı davranış olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca öğretmen ve öğrencilere karşı yapılan saygısızca davranışlar da etik dışı olarak belirlenmiştir. Büte (2011)’de engelleyici olma ve yanlış yönlendirmeyi etik dışı davranış türleri olarak ele almıştır. Kapucuoğlu (2008) sınıfta eğitsel çabaları engelleyen her türlü davranışı istenmeyen davranış olarak ele almıştır ki bunlar öğrenci açısından etik dışı davranışlar olarak

görülebilir. Elitok-Kesici ve Yengin-Sarpkaya (2013) ise etik dışı davranışları dersin kazanımlarının öğrenciler tarafından edinilmesini engelleyen etkenler olarak ele almıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda çevrim içi canlı derslerde görülen bazı etik dışı davranışların yüz yüze eğitimde sınıfta karşılaşılan etik dışı davranışlarla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Yaman vd. (2009) yaptıkları çalışmada öğretmene saygı göstermeme, söz almadan konuşma, öğretmeni dinlememe, öğretmenin iyi niyetini kötüye kullanma, yalan söyleme gibi istenmeyen öğrenci davranışlarının gösterilmesi gibi etik dışı davranışların okullarda öğrenciler tarafından sıkça yapıldığını ifade etmektedir. Elitok-Kesici ve Yengin-Sarpkaya (2013)'da yaptıkları çalışmada sınıfta öğrencilerin kendi arasında konuşması veya mesajlaşmasını sık görülen istenmeyen davranış olarak saptamışlardır. Nitekim bu çalışmada da çevrim içi derslerde söz hakkı almadan konuşma, kendi aralarında konuşma, bağlantı zayıfmış gibi yapıp derslere katılmama (yalan söyleme) gibi benzer sonuçlar elde edilmiştir. Aynı zamanda bu çalışmada çevrim içi canlı derslerin kendine özgü bazı etik dışı davranışların olduğu da saptanmıştır. Anne babanın derse, öğretmene müdahale etmesi, yabancı kişilerin derste öğretmeni ve öğrenciyi rahatsız etmesi, farklı isimler ile derse katılma ve hayalet öğrenci gibi durumlar canlı derse özgü etik dışı davranışlar olarak belirlenmiştir. Hayalet öğrenci; çevrim içi canlı derse katılan ancak mikrofon ve görüntü kapalı olan, öğretmen ve diğer öğrencilerle iletişime geçmeyen, dersi takip edip etmediği belirlenemeyen öğrenciler olarak tanımlanmıştır.

Araştırmanın ikinci alt amacında öğretmenlerin etik dışı davranışları engellemek için aldığı önlemler belirlenmiş ve bunlar ders öncesi, ders sırasında ve ders sonrası olarak ele alınmıştır. Her üç durumda da ortak uygulamanın öğrenciyi uyarmak olduğu tespit edilmiştir. Tolunay-Kapucuoğlu (2008) uyarıyı öğretmenin istenmeyen davranışı yapan öğrenciyi, yaptığı davranışı bırakması için, ismini söyleyerek davranışın kabul edilemez olduğunu ifade etmesi olarak tanımlamıştır. Bu çalışmada öğretmenlerin bir kısmı hemen ders sırasında uyarılmayı uygun görürken bir kısmı ders sonunda özel olarak uyarılmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Yine araştırmada etik dışı davranışları engellemek için öğretmenlerin aldığı önlemlerden birisinin dersten çıkarmak olduğu saptanmıştır. Çevrim içi canlı ders açısından bu önlem aslında ceza niteliği taşımaktadır. Ceza; öğretmenin, öğrencinin istenmeyen davranışına karşılık öğrenciyi hoşuna giden şeylerden mahrum bırakması ya da öğrenciyi hoşuna gitmeyen işler yaptırması olarak tanımlanabilir (Tolunay-Kapucuoğlu, 2008). Bu tanıma göre öğretmen öğrenciyi canlı dersten mahrum bırakarak ceza vermiş olmaktadır. Çalışmaya katılan öğretmenler dersten çıkarma eylemini en son çare olarak başvurduğunu ve çok istemediklerini görüşlerinde ifade etmişlerdir.

Yüz yüze eğitimde ders öncesinde sınıf kuralları koymak, öğrenciyi bilgilendirmek tercih edilen yöntemlerden birisidir. Ders öncesinde konulan kurallar istenmeyen davranış ortaya çıkmadan müdahale edip önlenmesini sağlamaktadır (Tolunay-Kapucuoğlu, 2008). Bu çalışmada çevrim içi canlı derse özgü ders sırasında alınan önlem-

ler ise dersi kaydetme, mikrofonu kontrol etme, kamera açtırmak, bekleme odalarını kullanmak ve ekran kullanımı kapatmak olarak tespit edilmiştir. Bu uygulamalarla istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkması engellenmeye çalışılmaktadır.

Hiçbir davranış sebepsiz ortaya çıkmaz. Öğrenci açısından etik dışı davranışın sebebini bulmak çözümü için büyük bir adım olacaktır. Araştırmanın üçüncü alt amacında öğretmen görüşlerine göre etik dışı davranışların sebepleri belirlenmeye çalışılmış ve öğretmenler tarafından bu sorunların aile kaynaklı ve uzaktan eğitimden kaynaklı sorunlar olduğu dile getirilmiştir. Balay ve Sağlam (2008) öğrencinin olumsuz davranışlarının, tümüyle veya kısmen kendisinden veya ailesine ilişkin faktörlerden kaynaklandığını belirtmiştir. Öğrencilerin geldikleri aile ve çevre yapısı, ailenin ekonomik, kültürel ve sosyal özellikleri de farklılıklar taşır. Bu farklar onların davranışlarına yansır (Tolunay-Kapucuoğlu, 2008). Ailenin öğretmene, öğrenciye ve uzaktan eğitime bakış açısı öğrenciyi de etkilemektedir. Bu bağlamda ailelerin, çocuk için uzaktan eğitime uygun ortam sağlaması, derse müdahale etmemesi gerekmektedir. Onların derslere özen göstermemeleri, öğretmene saygı duymamaları öğrencilerinde benzer şekilde tutumlara sahip olmalarına ailerini rol model olarak taklit etmelerine neden olmaktadır.

Uzaktan eğitim sürecinde öğretmen ve öğrencinin aynı ortamda olmaması, öğretmenin üç boyutlu ortamdaki iki boyutlu ortama geçmesi, bazı davranışlara müdahale edememeleri etik dışı davranışlara sebep gösterilebilir. Tolunay-Kapucuoğlu'na (2008) göre sınıfın yapısı istenmeyen davranışlara neden olmaktadır. Uzaktan eğitim de fiziksel bir sınıf ortamı olmaması, ev ortamı olması etik dışı davranışlara neden olabilmektedir. Yine, öğretmenlerin çevrim içi canlı derslerde yüz yüze eğitimdeki yöntem ve teknikleri kullanması, teknoloji ve çevrim içi canlı derslerde öğretim konusunda yeterli bilgi ve becerilere sahip olmaması da çevrim içi canlı derslerde etik dışı davranışlara sebep gösterilebilir.

Son olarak öğrencilerin gelişim özellikleri ve buna paralel olarak yaş gruplarına göre farklı davranışlar sergilemeleri de etik dışı davranışa sebep olabilmektedir. Bu çalışmada da bazı öğretmenler öğrencilerin etik dışı davranış sergileme nedeni olarak onların ergenlik çağına girmelerini gerekçe göstermişlerdir. Toplumda genel olarak çevrim içi canlı derslere ilişkin algılar da canlı dersleri etkilemektedir. Toplum genelinde çevrim içi canlı derslere karşı geliştirilen olumsuz tutum, ön yargı, yüz yüze eğitimle kıyaslama yapılarak çevrim içi canlı derslerle yapılan öğretimin yetersiz olduğu düşüncesi çevrim içi canlı dersler sırasında etik dışı davranışların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Nitekim Hendekçi-Arslan ve Özen'e (2017) göre bireyin önceden edindiği fikirler, yargılar ve inançlarda değişim ve gelişime kapalı sabit bir tutum oluşturmaktadır.

Araştırmanın dördüncü alt amacında öğretmenlerin öğrencilerden beledikleri etik kurallar belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenler, söz hakkı isteme, saygılı olma,

derse etkin katılım, derse zamanında gelme gibi etik ilkelere öğrencilerin uymalarını beklediklerini ifade etmişlerdir. Araştırmadaki bu bulgu Çetin'in (2013) yaptığı araştırmada yüz yüze eğitimde öğrenciden beklenen sınıf kuralları ve Aydın'ın (2019) öğrenci sorumlulukları olarak ele aldığı ilkeler ile paralellik göstermektedir. Bu çalışmada çevrim içi canlı derse özgü ortaya çıkan etik kural ise öğretmenlerin öğrencilerin derse girdiği ortamı düzenlemesini istemek olarak değerlendirilebilir.

Yine araştırmanın dördüncü alt amacında, öğretmenlerin uyması gereken, onlardan beklenen etik davranışların neler olduğu katılımcılara sorulmuştur. Nitekim, Hendekçi-Arslan ve Özen (2017) çalışmasında; öğretmenlerin, öğrencilere etik bir bakış açısı ve etik değerler kazandırmaya çalışırken, kendilerinin sürece liderlik etmeleri, model olmaları gerektiğini de belirtmiştir. Bu çalışmada da, katılımcılar, saygı, sevgi, eşitlik, sabır, güvenli ortam sağlama, gizlilik etkinlik ve verimlilik gibi öğretmenlerden beklenen mesleki etik ilkelere söz etmişlerdir. Katılımcıların ortaya koyduğu bu etik ilkelerin Aydın'ın (2019) ortaya koyduğu öğretmenlerin sahip olması gereken etik ilkelerle örtüştüğü söylenilebilir. Bekleme odalarının kullanımı ve kamera açma çevrim içi canlı derse özgü kurallar olmasına karşın, bekleme odaları öğrencinin güvenliği ve gizliliğini sağlama açısından değerlendirilebilir.

Araştırmanın beşinci alt amacında öğretmenlere çevrim içi canlı derslerde etik kuralların olmasının dersleri nasıl etkileyeceği sorulmuştur. Öğretmenler canlı derslerde etik kuralların olması sonucu "Öğrenciler, öğretmenler ve veliler; bilinçli olur, sorumluluk ve otorite sağlanır. Derste öğrenci ve öğretmenler saygılı ve düzenli olur. Dersin verimli, güvenli ve amaca uygun olması sağlanır. Başarı ve motivasyon artar, sevgi ve eşitlik ortamı sağlanır." şeklinde görüşler belirtmişlerdir. Kısaca öğretmenler tarafından çevrim içi canlı derslerde etik kuralların olmasının derslerde olumlu bir etki yaratacağı, bu durumun hem etik kültürünün gelişimine hem de canlı derslerin niteliğinin artmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Araştırmanın son alt amacında öğretmenlerin çevrim içi canlı derslerde etik konusuna yönelik başka önerileri olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenler tarafından Zoom uygulamasının Türkçeye uyarlanması, çevrim içi canlı derslerde yaptırım olması, velilerin çevrim içi canlı derslerle ilgili eğitilmesi, Zoom uygulamasında öğretmenin yetki alanının genişletilmesi gibi öneriler sunulmuştur. Öğretmenlerin bu uygulamalarla çevrim içi canlı derslerde karşılaştıkları etik dışı davranışların azalabileceğine ve derslerin niteliğinin artabileceğine inandıkları söylenilebilir.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Çevrim içi canlı derslerde kullanılan uygulamalar (Zoom vb.) Türkçeye uyarlanabilir.

2. Çevrim içi canlı derslerde öğretmenin uygulamaya yönelik yetkisi artırılmalıdır. Örneğin kamera açma ve mikrofon açma işlemleri sadece öğretmen tarafından kontrol edilebilmelidir.

3. Aileler çevrim içi canlı ders konusunda eğitilmeli ve bilinçlendirilmelidir. Bu konu ile ilgili olarak medyada içerikler sunulabilir.

4. Çevrim içi canlı derslerde etik dışı davranışlardan sadece öğretmen sorumlu olmamalı, okul idaresi ve MEB tarafından da sorumluluklar alınmalıdır.

5. Canlı ders uygulamasına eklenebilecek bazı özellikler ile öğrencileri uyarma ve dersten çıkarma gibi durumların sebepleri belirtilebilir. Bu sayede keyfi uygulamalar engellenebilecektir. Örneğin “uygunsuz görüntü”, “gürültülü ortam” gibi sebepler seçilerek öğrenciye, veliye ve okul idaresine bildirim gidebilir.

6. Canlı derslerde önceden belirlenen etik kurallar, öğretmen, veli ve öğrenciye tebliğ edilebilir.

7. MEB tarafından bilişsel farkındalığı arttırmak için her kademedeki öğretmenlere, öğrencilere, velilere yönelik etik ilkeler ile ilgili kurslar düzenlenebilir.

Kaynakça

- ALTINIŞIK, U., Solak, S., İnal, M. ve Yıldız, U. (2016). *Üniversite elektronik seçmeli derslerinde canlı ders uygulaması*. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 5(2), 409 – 416.
- ALTINKURT, Y. ve Yılmaz, K. (2011). *Öğretmen adaylarının öğretmenlerin mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (22),113 – 128.
- AYDIN, İ. (2019). *Eğitim ve öğretimde etik*, Pegem Akademi Yayınları.
- BALAY, R. ve Sağlam, M. (2008). *Sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(11), 1-24.
- BÜTE, M. (2011). *Algılanan örgüt ikliminin etik olmayan davranışlar üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma*. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 25(2), 103-122.
- ÇETİN, B. (2013). *Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarıyla ilgili sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri*. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(1), 255-269.
- DEMİRKASIMOĞLU, N. (2012). *Türk eğitim sisteminde öğrencilerin hak ve sorumluluklarının yasal dayanakları*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 45(1), 307-326.
- DÖNMEZ, B. ve Cömert, M. (2009). *Öğretmen adaylarının, kendilerinin ve uygulama öğretmenlerinin sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışları ile baş etme konusundaki yeterliklerine ilişkin algılar*. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(2), 47-55.
- ELİTOK-KESİCİ, A. ve Yengin-Sarpkaya, P. (2013). *Lise öğrencilerinin sınıf içi istenmeyen davranışları*. Electronic Turkish Studies Ankara, 8(12).467-478.
- GÖZÜTOK, D. (1999). *Öğretmenlerin etik davranışlar*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 32(1), 83-99.
- HAYNES, F. (2020). *Eğitimde etik*. S.Kunt Akbaş (Çev.), Ayrıntı Yayınları.

Çevrim İçi Canlı Derslerde Öğrencilerin Etik Dışı Davranışlarının ve Bu Davranışlara Yönelik...

- HENDEKÇİ-ARSLAN, E. ve Özen , F., F.(2018). *Algılanan örgütsel etik iklimin ilköğretim okullarında öğretmenlerin etik dışı davranışlarına etkisi (Diyarbakır merkez ilçeleri örneği)*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15(2), 425-450.
- KARASAR, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayıncılık.
- KIŞLA, T. (2016). *Uzaktan eğitime yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması*. Ege Eğitim Dergisi, 17(1), 258-271.
- KOÇDAR, S. (2015). *Çevrim içi ortamlarda öğrenenlerin öz-yönetim becerilerinin geliştirilmesinde kullanılan stratejiler ve araçlar*. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 1(1), 39-55.
- KUÇURADİ, İ. (2003). *Etik ve etikler*. Türkiye Mühendislik Haberleri, (423), 7-9.
- KUÇURADİ, İ. (2018). *Etik*. Türkiye Felsefe Kurumu.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI [MEB] (2020, 06 Nisan). Canlı sınıf yazılımlarına ilişkin açıklama. <http://www.meb.gov.tr/canli-sinif-yazilimlarina-iliskin-aciklama/haber/20654/tr>
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI [MEB] (2020, 20 Aralık). Sınıf geçme yönetmeliği. <http://covid19.meb.gov.tr/covid19.html?cat=yasal-duzenleme>
- ORDU, A. (2019). Öğretmenlik mesleği için etik ilkeler ve etik ilkelere ilişkin öğretmen görüşleri [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÖZÇINAR, H. ve Öztürk, E. (2008). *Çevrim içi tartışmalara ilişkin öğrenci görüşleri*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(11), 154-178.
- PELİT, E. ve Güçer, E. (2006). *Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlara ve öğretmenleri etik dışı davranışa yönelten faktörlere ilişkin algılanmaları*. Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, (2) 95-119.
- PİEPER, A. (2012). *Etîğe giriş*. V. Atayman ve G. Sezer (Çev.), Ayrıntı Yayınları.
- RUSSELL, B. (2017). *Etik, toplum, siyaset*. F. Sezer (Çev.), Say Yayınları.
- TOLUNAY-KAPUCUOĞLU, A. (2008). Sınıf öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlara karşı kullandıkları başatma yöntemleri [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- YALÇIN, İ. E., Topçu, Y. G. ve Yağlıoğlu, A. O. (2018). *Uzaktan eğitim programlarında öğrenim gören öğrencilerin bu programlara ilişkin görüşleri (Mersin Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Örneği)*". II. Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresi, Bildiri Tam Metin Kitabı, Akademisyen Kitabevi, Adana, 464-474.
- YAMAN, E. Çetinkaya, M E. ve Mutlugil, S. (2009). *İlköğretim okulu öğrencilerinin etik davranışlara ilişkin görüşleri: nitel bir araştırma*. Değerler Eğitimi Dergisi, 7(17), 93-108.
- YILDIRIM, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*.Seçkin Yayıncılık.
- YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU [YÖK] (2020, 03 Mayıs). YÖK üniversitelerimizdeki uzaktan öğretimin bir aylık fotoğrafını çekti, YÖK' ten üniversitelerdeki uzaktan eğitime yönelik değerlendirme, YÖK' ten salgın sürecinde üniversitelerdeki uzaktan eğitimin bir aylık durum tespiti. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/uzaktan-egitime-yonelik-degerlendirme.aspx>